

Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. –Вип.44 .– Вінниця, 2016. – С.178-187

УДК 378.016:78

АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ

О.Є. Верещагіна-Білявська

***Анотація.** У статті проаналізовано головні принципи використання антропологічного підходу у підготовці майбутніх педагогів-музикантів. На прикладі викладання дисциплін «Основи музичної інтерпретації» та «Музична антропологія» продемонстровано значущість антропологічного підходу у становленні музично-професійної і духовної культури особистості на рівні міждисциплінарної інтеграції.*

***Ключові слова:** антропологічний підхід, антропологізація знання, музична інтерпретація, музична антропологія.*

***Аннотация.** В статье проанализированы главные принципы использования антропологического подхода в подготовке будущих педагогов-музыкантов. На примере преподавания дисциплин «Основы музыкальной интерпретации» и «Музыкальная антропология» продемонстрирована значимость антропологического подхода в становлении музыкально-профессиональной и духовной культуры личности на уровне междисциплинарной интеграции.*

***Ключевые слова:** антропологический подход, антропологизация знания, музыкальная интерпретация, музыкальная антропология.*

***Summary.** The main principals of using anthropological approach while preparing future music teachers obtaining Master degree are analysed in this article. The main idea of anthropological approach during studying and*

understanding music art is about a piece of music , its content that are perceived by a unique text of human culture as the nature and the sense of music are anthropological. The piece of music acting as a carrier of a certain content in the context of anthropological approach is seen through the figurative meaning of music, where priority beginning of human factor is discovered. Intonation nature of music language, its content depend on historical, ideological and ethnic type of culture thus they need their own consideration in the context of certain culture. Taking such subjects as Basis of musical interpretation and Music anthropology as an example, we have demonstrated the importance and possibilities of anthropological approach in the development of professional musical and spiritual culture of personality at the level of interdisciplinary integration.

Key words: *anthropological approach, anthropological knowledge, musical interpretation, musical anthropology.*

Постановка проблеми та її актуальність. Українська освітня система на сьогодні знаходиться на стадії активного пошуку нових підходів до підготовки фахівців, відповідних умовам сучасної культурної ситуації. Такі фахівці повинні не обмежуватися вузькою професіоналізацією, а володіти широким світоглядом і різнобічною науково-практичною підготовкою. У контексті вище висловлено можна стверджувати, що перед сучасним викладачем вищої школи поставлені нові вимоги. Якщо традиційно він виступав носієм і транслятором знання, то відтепер повинен бути її систематизатором. Адже сучасні технології дозволяють студентам отримати будь-яку інформацію. Проте, їм бракує умінь структурувати й узагальнювати її, зробити необхідні культурологічні висновки. Інформація для студентів виступає лише текстом, усвідомлення якого неможливо без розуміння контексту. Мета викладача у таких умовах – навчити студентів відбирати і систематизувати інформацію, тобто аналізувати і вихоплювати її сутність. Тому з особливою актуальністю постає питання універсалізації освіти, при якій

загальна культура людини розглядається як основа культури професійної. Від розвитку особистості в цілому безпосередньо залежить її професійний розвиток.

Висловлене набуває особливої значущості у контексті фахової підготовки педагога-музиканта, який в силу специфіки професії інтегрує і транслює у своїй діяльності загальнокультурні, загальнолюдські цінності і цінності музичної культури. Розв'язання такого складного завдання можливе лише на основі нових підходів і принципів підготовки майбутніх педагогів-музикантів. Одним з таких підходів є антропологічний, за допомогою якого проблеми буття осмислюються через феномен людини.

Аналіз наукових праць, присвячених проблемі. Ключові положення антропологічного підходу до вивчення музичного мистецтва побіжно представлені у дослідженнях Т.Адорно [1], М.Арановського [2], В.Мартінова [4], В.Медушевського [5], Г.Орлова [6] та інших науковців. Проте, різнобічного аналізу його можливостей як у вивченні музики, так і використання у процесі фахової підготовки музикантів ще не здійснено, що й актуалізує заявлену проблему. Слід зазначити, що антропологізація знання є характерною загальною тенденцією сучасної науки, яка все частіше тяжіє до міждисциплінарних зв'язків. Саме антропологічний підхід і покладено в основу змісту і викладання навчальних дисциплін «Основи музичної інтерпретації» та «Музична антропологія», запроваджених у план підготовки фахівців галузі знань 0202 Мистецтво, напряму підготовки 8.02020401 Музичне мистецтво* освітньо-кваліфікаційного рівня магістр.

Формулювання цілей статті. *Метою* статті є визначення головних принципів використання антропологічного підходу у підготовці майбутніх педагогів-музикантів, що здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень магістра.

Виклад основного матеріалу. Навчальні дисципліни «Основи музичної інтерпретації» та «Музична антропологія» тісно пов'язані між собою та мають

міждисциплінарний характер, оскільки у процесі опанування їх змісту майбутні педагоги-музиканти узагальнюють й актуалізують знання, отримані під час вивчення як загально гуманітарних (філософії, культурології, естетики, психології тощо), так і предметів спеціальної професійної підготовки (основного музичного інструменту, теорії музичної діяльності, історії музики, аналізу музичних творів, методики музичної освіти та ін.). У зв'язку з цим вони викладаються саме при підготовці фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня магістр, коли студенти вже володіють певними теоретичними знаннями і практичними навичками. Обидві дисципліни між собою пов'язані як концептуально, так і практично.

Основи музичної інтерпретації – фахова музикознавча дисципліна, метою якої є поглиблення музикознавчої підготовки студентів-магістрантів та розвиток у них виконавської культури на основі формування системних знань у галузі теорії музичної інтерпретації, практичних умінь інтерпретаційного художнього та виконавського аналізу музики. Окрім того, вивчення дисципліни формує у майбутніх педагогів-музикантів необхідні складові музично-стильової компетентності. Її завданнями є формування системних уявлень про сутність музичного мистецтва як предмету інтерпретаційного аналізу. У процесі вивчення дисципліни студенти отримують практичні уміння аналізу музичних явищ з точки зору положень філософської та музикознавчої теорій інтерпретації. Водночас, у майбутніх педагогів-музикантів формується культура виконавської інтерпретації музики на основі стильового підходу та розвивається музично-стильова компетентність, інтерпретаційне виконавське мислення як основа кваліфікованого аналізу виконавської інтерпретації музичних творів та готовності до музично-інтерпретаційної діяльності. Цей навчальний курс вимагає не лише теоретичних знань, але й аналітичних умінь, які виховуються у процесі безпосереднього аналізу інтерпретацій конкретних творів різноманітних стильових напрямів представниками різних виконавських

шкіл. Під час індивідуальних занять постійно здійснюється їх порівняльний аналіз.

Антропологічний підхід при вивченні «Основ музичної інтерпретації» дозволяє студентам сформулювати науковий апарат й отримати знання загальних положень філософської теорії інтерпретації. У процесі вивчення дисципліни майбутні викладачі опановують наукові підходи до проблеми інтерпретації творів музичного мистецтва, усвідомлюють особливості музики як знакової, символічної, мовної системи. Водночас, вони отримують знання з історії розвитку музично-виконавського мистецтва за епохальними та індивідуальними композиторськими стилями, особливостей виконання різножанрової та різностильової музики. Аналізуючи безпосереднє інтерпретаційне прочитання одно й того ж самого музичного твору різними виконавцями, студенти усвідомлюють стильові відмінності виконавських шкіл. Усе це створює відповідні методичні засади формування інтерпретаційного виконавського мислення.

Узагальнюються усі попередньо отримані студентами знання при вивченні дисципліни «Музична антропологія», яка формує філософський погляд на історію музичної культури в усіх її аспектах крізь призму пояснення проявів буття. Музична антропологія здійснює спробу пояснити сутність музики, зміни стильових епох у композиторській творчості та виконавстві з позицій еволюції особистості і суспільства в цілому, а також світоглядних засад певного типу культури.

Щоб усвідомити специфіку змісту власне музичної антропології, необхідно зрозуміти дефініцію антропології загалом. Під антропологією розуміємо усі сукупність наукових дисциплін, що займаються вивченням людини, її походження, розвитку, існування у природному і культурному середовищах. У своєму оригінальному значенні поняття «антропологія» вживається також у багатьох гуманітарних науках - філософії, мистецтвознавстві, психології та ін., а також у теології. Так, у педагогіці

можна говорити про антропологічний підхід до виховання. Тому традиційно наука виділяє декілька дисциплін, у різній мірі відособлених одна від одної і водночас і взаємозв'язаних. Так, в якості самостійних галузей знання існують філософська антропологія (філософське вчення про природу і суть людини, що розглядає людину як особливий рід буття); релігійна антропологія (філософське вчення про сутність людини, що розвивається в руслі теології і розглядає її природу в контексті релігійних вчень); фізична антропологія (палеоантропологія і судова антропологія, які розглядають людину як біологічний вид в контексті його еволюції у порівнянні із сучасними і викопними людиноподібними приматами); соціальна і культурна антропологія (зокрема, лінгвістична, когнітивна, політична, економічна, історична антропологія і антропологія права, які, загалом, займаються порівняльним вивченням людських суспільств); візуальна антропологія (займається вивченням людини на основі фото-відеоматеріалів за допомогою кінематографа, фотомистецтва, телебачення).

Музична антропологія як складова антропології в її загальному розмінні є інтеграційним напрямом антропологічного знання, який досліджує питання становлення духовної культури людини загалом та її музичної культури зокрема крізь призму осягнення музичного тексту. Таким чином, як і при вивченні дисципліни «Основи музичної інтерпретації» у центрі уваги опиняється музичний текст. Саме під час вивчення дисципліни студенти отримують навички аналізу музичного тексту як антропологічного явища, в якому «віддзеркалюється» особистість автора та суспільна свідомість загалом. Якщо у виконавській інтерпретації на передній план виступає тлумачення цього тексту, адекватне задуму композитора, то об'єктом музичної антропології стає людина-творець, тобто її багатогранні прояви в якості слухача, виконавця, композитора. Предметом музичної антропології є духовно-творчий процес осягнення та інтерпретації змісту музичного твору.

Антропологічний підхід до вивчення і розуміння музичного мистецтва полягає у тому, що музичний твір, його зміст сприймається унікальним текстом людської культури, адже природа і суть музики є антропологічними. О.Васильченко пропонує розглядати музичний текст з трьох позицій – складу музичної культури, її соціальної обумовленості та характеру її функціонування [3]. З позицій складу музичної культури під музичним текстом розуміємо узагальнену музичну ідею, що характеризується певними конститутивними ознаками, типом музичної тканини і принципами розгортання. Такий текст може утримуватись у колективній свідомості членів групи і професійній пам'яті музикантів або зафіксований у вигляді символів. З позицій соціальної обумовленості музичної культури, музичний текст втілюється у конкретній формі і стає видом, жанром музики, обумовленим певною соціокультурною функцією. Так, музичний текст може бути частиною ритуалу, елементом театрального дійства або ж самостійним музичним твором. З позицій характеру функціонування музичної культури, яка характеризується процесуальністю як специфічною рисою музики, музичний текст розглядається як конкретна звуореалізація, живе звучання. Слід також врахувати, що музичний текст як продукт музичної культури формується під впливом усієї суми її складових. Міра розвиненості і складності організації музичного тексту обумовлені цілим рядом чинників, що впливають з умов певного соціокультурного шару.

Музичний твір, який виступає носієм певного змісту, при вивченні «Основ музичної інтерпретації» і «Музичної антропології» у контексті антропологічного підходу розглядається через образний зміст музики, де виявлено пріоритетне начало людського чинника. Інтонаційна природа музичної мови, її виразно-сміслова семантика знаходяться у безпосередній залежності від історичного і світоглядно-етнічного типу культури, а отже й потребують свого контекстного розгляду.

Об'єкт і предмет музичної антропології вказують на її структурну складність. Проблематика цієї галузі знання і навчальної дисципліни відмічена низкою специфічних особливостей. Так, під час викладання дисципліни проблеми становлення музичної і духовної культури особистості в цілому розглядаються на основі констант музичної антропології. Ними виступає тріада «текст – культура – людина». Складові тріади екстраполуються на три рівні – філософсько-культурологічний, мистецтвознавчий, творчо-практичний. Саме на цих рівнях вивчається і власне музичний текст, що отримує форму у конкретному музичному творі. При такому підході можна усвідомити природу і сутність музичного мистецтва як антропологічного явища культури.

Висновки. Загалом, якщо метою вивчення дисципліни «Основи музичної інтерпретації» є поглиблення загальної музикознавчої підготовки та розвиток виконавської культури студентів на основі формування системних теоретичних знань і практичних умінь інтерпретаційного художнього та виконавського аналізу музики, то мета вивчення дисципліни «Музична антропологія» полягає у становленні музично-професійної і духовної культури особистості майбутнього фахівця на вищому рівні теоретичного і практичного узагальнення, який можна охарактеризувати як синергетичний – рівень міждисциплінарної інтеграції. У процесі навчання у студентів формуються знання про розвиток і становлення музично-антропологічної думки на основі розкриття суті антропології як науки про людину. Результатом цього стає розуміння музичного мистецтва, музичного твору, його змісту як унікального тексту людської культури. Таким чином майбутній фахівець усвідомлює антропологічну природу і суть музики.

Застосований у викладанні дисциплін «Основи музичної інтерпретації» та «Музична антропологія» антропологічний підхід дозволяє усвідомити взаємообумовленість форм буття людини і музичної творчості, генезис їх розвитку, функції мистецтва з точки зору їх антропологічної спрямованості. Музична інтерпретація при такому підході розглядається як складова музичної

діяльності, специфіка якої полягає в інтеграційному характеру різних її видів - композиторської, виконавської, слухацької. У зв'язку з тим, що інтерпретація розуміється як специфічна музична діяльність, майбутній педагог-музикант вчиться використовувати методи діяльнісно-особистісного підходу при аналізі її інтеграційного характеру та специфіки. Опанування знаннями і навичками з вище означених дисциплін стає одним із завершальних етапів у підготовці педагога-музиканта, професійна культура якого базується на високорозвиненій загальній культурі особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адорно, Т. В. Избранное: Социология музыки, Теодор В.Адорно – М.; СПб.: Университетская книга, 1998. 445 с. — (Книга света)
2. Арановский, М.Г. Музыкальный текст. Структура и свойства / М.Г. Арановский. – М.: Композитор, 1998. – 344 с.
3. Васильченко, Е.В. История и теория музыки: звук/музыка в системе культуры: Конспект лекций / Е.В. Васильченко - М.: Изд-во РУДН, 2006. – 126 с.
4. Мартынов, В.Конец времени композиторов / Послесл. Т.Чередниченко / В.Мартынов. - М.: Русский путь, 2002. – 296 с.
5. Медушевский, В. Музыкальное произведение и его культурно-генетическая основа / В. Медушевский // Музыкальное произведение: сущность, аспекты анализа.- К.: Муз.Укр., 1988. – С. 5-18.
6. Орлов, Г. Древо музыки / Генрих Орлов . - Вашингтон: Н. Л. Frager & Co - Санкт-Петербург: «Советский композитор», 1992. - 408 с.
7. Терентьев, Д. Музыкальное произведение в его историко-эволюционном аспекте / Д.Терентьев // Музыкальное произведение: сущность, аспекты анализа. – Киев: Муз.Укр. , 1988. - С. 18-27.

